

o.a. Breytenbach, Milan Kundera, W.G. Sebald, Mike McCormack, Fernando Pessoa en N. P. van Wyk Louw. Laasgenoemde word in die gedig "Dislojale verset" herskryf in nie alleen die prosa-opstel se titel van destyds nie, maar ook met die motto-verwysing na Raka en Koki. Dit is egter vir my soms moeilik om meer betekenis as bloot dekorasie met hierdie werkswyse te bepaal. Die lang aanhalings word nie genoegsaam in die afsonderlike gedigte verreken om te oortuig nie.

Gedigte wat my in hierdie bundel sal bybly, is dié waarin die digter nie met 'n patroonmatige klank- en woordherhaling werk nie. Vergelyk die volgende voorbeelde: "Waarom so pervers om uit 'n vers passie te pers?" (11), "geheel heel" (26), "teë die feë" (27), "volgende volg" (91). Dit is ook die bewustelike rymspel in "Die situasie" (62) en die twee laaste tersienes in "Rekenskap" (89):

ek was net pot
pot
potensiaal

gemorste
mat
materiaal

wat my nie van die klankkrag van poësie oortuig nie. Afgesien van die p-klankspel-palpitasies in die gedig "Profiel" (23) is daar nie vir my genoegsame kohesie tussen die klankoordad en woordbetekenis nie.

Dit is egter die gedigte sonder oordad truuks, rymdwang en onoortuigende woord-omruilings wat *Bloot mens* 'n rakplek kan besorg. Gedigte wat my beïndruk het, is "Vliegelied" (30), "Epos sonder helde of heldinne" (43), die volledige afdeling "Aan- en uitklag" (53–67), "Die geheim van die geheim" (78), "10 September 2007" (86) en "Op pad" (88) asook "Waarneming" (uitgesluit die dwangherhalings) (91). Die gedig "Kankerkuur" (12) is 'n kragtige verwoording van die pen as instrument om verby "die pynproses" te dig:

Die antidood bloei blou
uit vingers wit
skrif ná skrif
staar sy
hoe uit die see sleur
selakant na lig na lug:
letters woorde sinne.

Bloot mens is 'n versdebuut wat die weerloosheid van menslikheid aan die orde stel, maar is plek-plek nog te onafgerond en gemaakslim om my te ontroer. Die irriterende klanken woordherhalings is net té oordadig sodat die tema van "bloot mens"-likheid deur verfraaiing gekelder is.

Marthinus Beukes
Universiteit van Johannesburg,
Johannesburg

Swartskaaap.

Odette Schoeman. 2009. Kaapstad: Kwela Boeke. 380 pp. ISBN: 978-0-7957-0285-3.

Dit is telkens opwindend om 'n debuutroman in Afrikaans te lees, een van 'n toenemende hoeveelheid nuwelinge wat variasie bring en meeding om 'n plekkie in die kanon. Soms is hierdie nuwelinge die produk van wedstryde, soms van die kreatiewe skryfskole wat nou aan talle universiteite bestaan, en soms onafhanklike pogings van aspirant skrywers wat 'n gewillige uitgewer kry (soos dit by *Swartskaaap* die geval is).

Die eerste paar sinne van die agterplat skets in kreatiewe, oorspronklike letters die essensie van die roman: "Dit is die eighities. Die era van Gé Korsten en Bles Bridges, van Joey Haarhoff en Gert van Rooyen. Die valley: Benoni, Boksburg, Vaalower en Vereniging, en die ander kant van die railway tracks". Die paragraaf wat hierop volg, in normale lettertipe, gee verder die leidraad

dat dit in hierdie roman grootliks om die hoofkarakter se verhouding met haar ma en pa wentel, met die suggestie van iets "donkers" en gevaarliks omtrent die ma, wat die "dertiede kind" was.

Tot dusver lyk alles belowend – die tema van mense wat aan "die verkeerde kant van die treinspoor" bly is immers al in klassieke werke van *Siener in die suburbs* tot *Triomf* aangeraak. 'n Verdere lokmiddel is Jeanne Goosen se woorde wat links bo op die voorblad van die boek pryk: "Laat ek maar ruitelik erken dat *Swartskaa* die eerste Afrikaanse roman is wat my aan't huil had." Dié woorde maak 'n mens nog nuuskieriger oor die uiteindelijke inhoud en trant van die roman.

Gevolgtlik, selfs al het jy geen van die rensies en onderhoude gelees wat ten tyde van die publikasie van *Swartskaa* in die pers verskyn het nie, benader jy allermyns die roman sonder voorafgestelde idees en verwagtings. Wat helaas in my geval beteken dat ek teleurgestel is.

Swartskaa vertel die verhaal van Claudie, haar enigste "ware" broer, Theuns, en hulle twee halfbroers, Alfie en Bennie. Vir die grootste deel van die roman bly die vier kinders by hul ma aangesien Claudie en Theuns se pa in die tronk is, maar die kinders spandeer ook wisselende tydperke in koshuise op verskillende dorpe. Wanneer Claudie se pa uit die tronk uit kom, verwerp haar ma vir Claudie en Theuns. Die lewe saam met Claudie se pa is allesbehalwe geslaagd en die onvermoë om by enigeeen van haar ouers veilig en geborge te wees lei tot toenemende ontworteling by Claudie. Die roman eindig met Claudie wat besluit om eerder self die lewe aan te durf as om langer in die destruktiewe web van haar gesin vasgevang te wees.

Die rede vir Jeanne Goosen se trane is sekerlik te vinde in die aantal insidente van huislike geweld en seksuele molestering in die roman. Dié is beslis ontstellend en beklemtoon die bese kringloop van armoede

en gebrek aan geleentheid wat dreig om Claudie en haar sibbe te agtervolg. Die verwysing na Gert van Rooyen blyk nie betekenisloos te wees nie, aangesien Claudie op 'n sekere vlak met Van Rooyen se slagoffers kan identifiseer en boonop byna deur Joey Haarhoff opgelaai word. Maar behalwe vir hierdie rou gebeure is dit moeilik om werklik betrokke te voel by die karakters in die roman. Die aanvanklike oorweldigende uitdagings waarmee die kinders te kampe het, dreig kort-kort om te verflou tot 'n tipiese *Maasdorp*-agtige jeugroman met middernagfeeste in die koshuis of tot 'n saai enumerasie van die TV-programme en eetgoed waarmee alle kinders van die tagtigerjare grootgeword het.

Hoewel die roman genoeg gebeure en ontwikkeling het om die verhaal voort te stuw, is dit nie 'n boek wat jou teen wil en dank aan hom vasgeketting hou nie. Eerder bly die leser voortlees met die hoop dat daar nog verrassings voorlê, maar sonder dat dit gebeur.

Swartskaa maak wel 'n bydrae tot romans met die tema van kindermolestering soos *Dit is ek, Anna* (Elbie Lötter) en mees onlangs Annelie Botes se *Thula-thula*, en tot vele romans wat ingewikkelde gesinsverhoudinge onder die loep plaas. Die eindproduk voldoen helaas nie aan die verwagtings wat die buiteblad – en die volop aandag in die media – opgeroep het nie.

Jacomien van Niekerk

Universiteit van Pretoria, Pretoria